

1. Оцінювання інвестиційного ризику в аграрному секторі є оцінкою міри можливих несприятливих подій в ході інвестиційного процесу, які можуть настати в будь-який момент, й очікуваність таких подій, що задається функцією приналежності відповідних нечітких чисел, відома або визначається спеціальними методами.

2. Підхід, що ґрунтується на нечіткостях, усуває недоліки ймовірнісного та мінімаксного підходів, пов'язаних з врахуванням невизначеності. Так, формується повний спектр можливих сценаріїв інвестиційного процесу; рішення приймається не на основі двох, а за всією сукупністю оцінок факторів ризику; в результаті ефективність проекту не є точковим показником, а являє собою поле інтервальних значень зі своїм розподілом очікувань.

3. Одним із вдалих методів для побудови складної моделі прогнозування та оцінки інвестиційного ризику є метод ієрархій, але суб'єктивність вибору параметрів оцінки та оцінки переваг у порівняннях обмежує використання цього методу ієрархічною побудовою в системі оцінки ризику та прийняття рішень, а також залежністю її окремих підсистем.

4. Найбільш ефективним та перспективним підходом до обробки інформації щодо прогнозованої оцінки інвестиційних ризиків є комбінація різних методів багатомірного аналізу, що є особливо актуальним для обробки результатів евристичного дослідження. Саме евристичні ме-

тоди використовують для вирішення найбільш складних проблем в умовах невизначеності, що виникає внаслідок нестачі інформації або нестійкості розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посіб. / В. М. Геєць, А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук та ін. – К. : КНТЕУ, 2010. – 279 с.
2. Камалян А. К. Управление рисками в сельском хозяйстве // Американский опыт развития сферы агробизнеса и экономического развития: сборник научных статей участников «Программы обмена профессорско-преподавательскими составами». – Вашингтон, США, июль-декабрь 1998 г., 1999. – С. 1–14.
3. Кравченко Т. К. Инфокоммуникационные технологии управления предприятием: учеб. пособ. / Т. К. Кравченко, В. Ф. Пресняков. – М. : ГУ ВШЭ 2003. – 272 с.
4. Кропивко М. Ф. Кластерний підхід до управління сільським розвитком / М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 55–58.
5. Лукінов І. І. Вибрані твори : у 2-х кн. / І. І. Лукінов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – Кн. 2. – 794 с.
6. Мацибора Т. В. Іноземні інвестиції в АПК України : моногр. / Т. В. Мацибора. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 186 с.
7. Недосекин А. О. Простейшая оценка риска инвестиционного проекта // Современные аспекты экономики. – 2002. – № 11.
8. Перехідна економіка / В. М. Геєць, Є. Г. Панченко, Е. М. Лібанова та ін. / За ред. В. М. Гейця. – К. : Вища шк., 2003. – 591 с.
9. Савіна Н. Б. Проблеми вибору інвестиційних проектів в умовах ризику // Вісник Рівненського державного технічного університету: «Сучасні проблеми обліку, аналізу та фінансів». – Рівне, 1999. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 214–219.

УДК 330.567.101

Станкевич Ю.Ю.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Херсонський державний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИРОДИ ДОМОГОСПОДАРСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

METHODOLOGICAL FEATURES OF THE STUDY ECONOMIC NATURE OF THE HOUSEHOLD AT THE PRESENT TIME

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються шляхи залучення нових теоретико-методологічних підходів до дослідження економічної природи домашнього господарства. Визначено основні переваги використання принципів цивілізаційної парадигми та системного підходу при цілісному розкритті сутнісних рис домогосподарства.

Ключові слова: домогосподарство, цивілізаційна парадигма, системний підхід, метод дослідження.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы возможности использования новых теоретико-методологических подходов при исследовании экономической природы домашнего хозяйства. Определены основные преимущества принципов цивилизационной парадигмы и системного подхода при комплексном изучении характерных особенностей домохозяйства.

Ключевые слова: домохозяйство, цивилизационная парадигма, системный подход, метод исследования.

ANNOTATION

In this article facilities of the using new methods-theoretical approaches under the study of the household economic nature were analyzed. The main advantages of the civil paradigm foundations & systems approach under the integrated study of the household characteristics were specified.

Key words: household, civil paradigm, systems approach, method-theoretical approach.

Постановка проблеми. За умов посилення глобалізаційних процесів у світовому господарстві підвищуються вимоги до дослідження всіх інституційних суб'єктів. У перше чергу це стосується домашніх господарств, оскільки вони виступають не тільки постачальниками робочої сили, але одночасно є носіями підприємниць-

кої діяльності й основним інститутом розвитку індивіда. Складність дослідження домогосподарства також пояснюється великою кількістю домогосподарств, їх якісною відмінністю, а також різноманітністю видів діяльності даної господарської одиниці, які умовно можна поділити на суто економічні (виробництво, обмін, споживання, заощадження та інвестування) та неекономічні (формування людського капіталу, навчання, організація відпочинку та дозвілля тощо).

Крім того, остання чверть ХХ–початок ХХІ ст. ознаменувалися радикальною модернізацією та актуалізацією проблем методології науки. Поступово відбувається зміна парадигми мислення, що приводить до кардинальних зрушень у розвитку економічної науки. Тому сучасне дослідження сутнісних рис домашнього господарства вимагає активного використання нових методологічних підходів, наприклад принципів цивілізаційної та системної парадигми тощо. Адже за допомогою залучення останніх можна отримати більш цілісне та комплексне уявлення про домогосподарство як одну з головних економічних організацій сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема домашнього господарства не є новою для науковців, оскільки у різні часи досліджувалися окремі питання, які відображали сутність даної господарської одиниці в конкретний період суспільного розвитку. Серед інших ми виділяємо праці Ксенофонта, Т. Мальтуса, К. Бюхера, М. Вебера, Ф. Енгельса, О. Чайнова, Р. Поллака, Г. Беккера, Ф. Модільяні тощо.

Протягом останніх двадцяти років постійно підвищується увага вітчизняних науковців до домогосподарства, в першу чергу такі обставини пов'язані зі зміною його положення в українському суспільстві, що передбачає не тільки споживання товарів та послуг, але й активну участь у їх створенні. Серед пострадянських дослідників, які вивчають економічну природу домашнього господарства за допомогою нового методологічного інструментарію слід виділити С. Барсукову, В. Жеребіна, І. Калабіхіну, М. Лазебну, Е. Лібанову, М. Литвак, Н. Манохіну та інших.

Постановка завдання. На основі викладеного вище можна сформулювати завдання даного дослідження, що полягає у висвітленні сутності нових теоретико-методологічних підходів, наукових парадигм та можливі шляхи їх використання при дослідженні економічної природи сучасного домашнього господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складним питанням для сучасного науковця є визначення на кожному конкретному етапі дослідження найбільш пріоритетного методологічного підходу, який буде з високим рівнем ефективності застосовано для аналізу тих чи інших явищ та процесів. Така складність пояснюється широким спектром методів наукового пізнання, кількість яких останнім часом значно збільшу-

ється. Адже під впливом науково-технічної революції, технологічного процесу суттєвих змін зазнали не тільки засоби виробництва, місце та значення діяльності людини у розвитку суспільства, але й методи наукового дослідження. У першу чергу, такі зміни пов'язані з активним поширенням цивілізаційної парадигми, що протиставляється формаційній парадигмі. Зокрема, остання широко використовує принципи діалектики й вже не відповідає сучасним вимогам. Головним недоліком такого підходу стало ігнорування ролі індивіда в економічних процесах та широке зосередження уваги на виробничих відносинах, на способі виробництва тощо. Саме тому економічні дослідження, які ґрунтуються на принципах формаційної парадигми носять абстрактний характер й «відірвані» від практики, від реалій життя тощо.

Замінивши формаційний підхід цивілізаційною парадигмою поступово стає методологічною основою економічних та історико-економічних досліджень ринкової економічної системи. Її особливістю є не заперечення формаційного підходу, а його розширення, доповнення.

Міждисциплінарний підхід в межах цивілізаційної парадигми є особливо важливим при дослідженні економічної природи домогосподарства, оскільки передбачає застосування досягнень інших суспільних наук, а саме соціології, права, філософії, політології, психології та інших. Дійсно, сьогодні дана господарська форма аналізується не тільки економістами, але й спеціалістами широкого кола наукових дисциплін. Представники різних галузей знань акцентують увагу на дослідженні різних аспектів функціонування й розвитку домогосподарства та сім'ї, які, здебільшого, визначаються предметом дослідження кожної конкретної дисципліни.

Так, для економістів домогосподарство виступає як: 1) важливий суб'єкт економічної системи та провідна господарська форма розвитку економічної складової суспільства; 2) один з головних власників ресурсів, а саме трудових, грошово-фінансових, матеріальних, підприємницьких здібностей тощо; 3) активний учасник процесу виробництва товарів та послуг, їх розподілу, обміну та споживання тощо.

Соціологи та демографи досліджують різні аспекти демографічної поведінки, міграційні процеси, динаміку відтворення населення, оцінюють якість їх життя тощо. Представники історії та етнографії розглядають генезис сім'ї та домашнього господарства, починаючи з появи людства на Землі, аналізують їх місце та значення в різних цивілізаціях. Юристи вивчають особливості правових відносин між членами сім'ї, а також між домогосподарством та іншими суб'єктами економічної системи. Предметом дослідження психологів є аналіз звичок, почуттів, традицій та інших проявів людської поведінки, які впливають на добробут та розвиток господарських відносин. Ми вважаємо, що ви-

користання економістами наукових здобутків інших наук обумовлює більш глибоке, багатопланове, цілісне вивчення економічної сутності домогосподарства, його еволюції та місця в сучасній економіці.

Однією з ключових ознак цивілізаційної парадигми є людиноцентричність, тобто центром аналізу даного методологічного підходу стає людина (особистість) з її індивідуальним світом, вміннями та навичками, уподобаннями тощо. Потребу у використанні такого принципу можна пояснити, по-перше, тим, що домашнє господарство складається з групи людей, що об'єднані родинними зв'язками, діяльність яких спрямована на досягнення спільних цілей. По-друге, останнім часом простежується тенденція до зростання частки індивідуальних домогосподарств, тобто таких, що складаються з однієї особи. Тому, економічну діяльність такого виду домогосподарства вчені часто ототожнюють з діяльністю індивіда, що виступає одним з основних факторів розвитку суспільства в межах цивілізаційної парадигми.

Наступною характеристикою цивілізаційної парадигми є те, що вона дозволяє вивчати економічні явища та процеси у їх еволюції (від найнижчих форм до більш складних систем), динаміці, що є дуже важливим для історико-економічних досліджень. Вивчення основних економічних інститутів, явищ, процесів за допомогою пізнання їх генезису та функціонування, розгляду їх суттєвих рис та структури, дослідження прямих та зворотних зв'язків, рушійних сил дає можливість для більш системного та глибокого розкриття економічної сутності інститутів, явищ та процесів, а також ринкового господарства в цілому.

Домогосподарство є історично першою економічною організацією людей, яка виникла ще у первісному суспільстві задовго до появи держави, міста, підприємництва та ринкової економіки взагалі, тому дослідження процесу його еволюції дозволяє визначити історичні особливості діяльності домогосподарства та його види, що є дуже корисним не тільки для наукового пізнання сутності домогосподарства, але й для усунення помилок минулого.

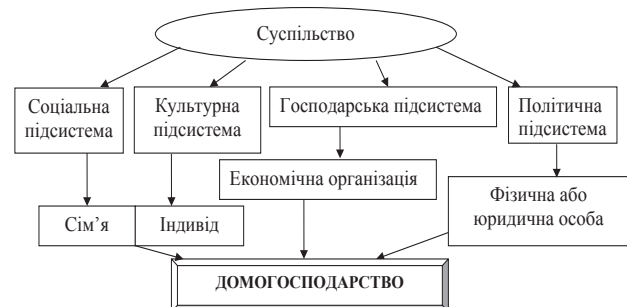
Продуктивним підходом, який суттєво розширює межі сучасних економічних досліджень є системна парадигма, яка, на думку української вченої Л. Примостки, виступає як узагальнююча діалектично-логічна форма мислення, що виконує методологічну функцію в прикладних наукових дослідженнях [8, с. 18]. Необхідно зазначити, що однією з перших наук, у якій об'єкти дослідження почали розглядатися як системи, була біологія. Таким чином, системний підхід використовується не тільки в економічних дослідженнях. Вважають, що майже всі сучасні науки побудовані за системним принципом.

Інший відомий дослідник системного підходу Е. Г. Юдін наголошує, що про системний

підхід потрібно говорити як про єдиний напрямок у розвитку сучасного наукового пізнання. Адже усі дослідження, які відбуваються у рамках даного підходу спрямовані на вивчення специфічних характеристик складно організованих об'єктів – систем [11, с. 137].

Найбільш повно властивості системної парадигми були викладені відомим угорським економістом Я. Корнаї, які полягають в наступному: 1) об'єктом дослідження виступає цілісна система, що перебуває у взаємозв'язку та взаємодії з іншими системами; 2) системна парадигма не може бути зведена до будь-якої дисципліни, адже її потрібно розглядати як школу цілої суспільної науки; 3) у межах будь-якої економічної системи існують певні дисфункції, що є специфічними для кожної з них; 4) одним з найбільш типових методів системної парадигми є якісне та кількісне порівняння; 5) переваги, характерні для окремих складових системи або її суб'єктів є продуктами діяльності самої системи тому, якщо система змінюється, то змінюються і її переваги; 6) система розвивається не лише під впливом законів власної еволюції, але й під впливом прийнятих специфічних адміністративних рішень [5, с. 4-12].

Досліджуючи сутність домогосподарства за допомогою системного підходу, потрібно виходити з того постулату, що економічна сфера є складовою суспільства, до якого крім економічної відомий американський соціолог Т. Парсонс відносить політичну, соціальну та духовно-культурну сфери [6]. У свою чергу, економічна складова складається з безлічі підсистем, однією з яких є домогосподарство. Крім того, однією з підсистем соціальної сфери є сім'я, що також пов'язана з домогосподарством. Адже лише члени сім'ї можуть бути членами домогосподарства, тому соціально-історичні фактори її розвитку, уподобання, вміння та навички її членів неодмінно впливають на еволюцію та економічне становище домогосподарства. Схематично зв'язки домогосподарства з суспільством представлено на рисунку 1.

Отже, можна зробити висновок, що домогосподарство відповідає усім властивостям системи, а саме: 1) цілісності (зміни будь-якого елемента системи приведуть до зміни системи в цілому); 2) домінування цілого над складовими його частинами; 3) полісистемності (можливість виділяти в цілому складові частини різними

способами); 4) ієрархічності (кожен компонент системи розглядається як самостійна система, й у свою чергу, кожна система виступає елементом більш високого рівня).

Таким чином, домогосподарство є складною мультипросторовою системою, яка одночасно поєднує в собі наступні риси: 1) є добровільним об'єднанням людей, які, здебільшого, перебувають у родинних або кровноспоріднених відносинах, об'єднані не тільки спільним бюджетом та цілями діяльності, але й місцем проживання, іноді домашнє господарство може складатися з однієї людини; 2) проявляє себе як важливий економічний суб'єкт ринкового господарства, який впливає не тільки на добробут та процвітання національної економіки, але й на морально-духовне становище населення; 3) може вільно розпоряджатися наявними правами власності на ресурси (грошові, трудові, інтелектуальні, майнові та інші); 4) охоплює усі види економічної діяльності, що можуть носити як натуральний, так і товарний характер; 5) виступає не тільки головним постачальником фінансових ресурсів до бюджету сім'ї, але й вирішує проблеми відтворення населення та розвитку індивіда, особистості в межах власної сім'ї, тим самим суттєво впливає на розвиток соціальної складової суспільства; 6) побудоване на принципах взаємодовіри, взаємодопомоги, співробітництва, навчання та передачі досвіду майбутнім поколінням тощо [9, с. 13].

Комплексне дослідження економічної природи домогосподарства має включати три рівні аналізу, зокрема: нано-, мікро- та макро-, які тісно пов'язані між собою. Адже ті аспекти, що вивчаються на окремому рівні знаходяться під впливом факторів інших рівнів, а також, у деякій мірі, самі їх детермінують.

Так, в межах наноаналізу домогосподарство вивчається як найменша одиниця економічної системи й вихідна точка розвитку економіки. На такому рівні досліджуються уподобання, інтереси, мотиви та стимули діяльності, фактори поведінки окремого члена домогосподарства, індивіда, а також економічні відносини між членами одного домогосподарства. Крім того, відомий російський дослідник Г. Клейнер вважає, що наноаналіз (нанаекономіка) знаходиться на перетині інтересів неокласичної, інституціональної та еволюційної теорії, а тому, виступає природним та найбільш вдалим полем для синтезу теорій та рівнів економіки [4, с. 79].

Крім того, при даному рівні дослідження домогосподарства в сучасних умовах доцільно використовувати інституціональний аналіз, що дозволяє проаналізувати внутрішню будову даної господарської одиниці, яка передбачає наявність відносин влади та підпорядкування, що не завжди відповідають економічним законам. Внутрішні домогосподарські взаємовідносини носять, як правило, неформальний, неекономічний характер, хоча й передбачають розподіл споживчих благ та спільну економічну діяльність.

Відомий американський економіст, представник неінституціональної теорії Дж. Гелбрейт зазначав, що домогосподарства, як правило, ототожнювали з індивідами, які є споживачами, і фактором виробництва, їх розглядали без урахування зв'язку з владними відносинами, що характеризують організацію [1, с. 64-65]. Дійсно специфіка владних відносин, які виникають у домогосподарстві, полягає в тому, що вони мають простий і персоніфікований характер.

Складні взаємозв'язки між членами одного домогосподарства передбачають різноманітну та багатогранну структуру домашнього господарства. Зазвичай, для врегулювання таких зв'язків домогосподарства, що складаються з декількох членів, визначають «голову сім'ї», який виступає своєрідним неформальним лідером. Така особа наділяється повноваженнями щодо прийняття важливих рішень та розпорядження сімейним бюджетом. Серед основних чинників, що визначають голову домогосподарства можна назвати, зокрема такі: 1) соціальний статус та рівень грошових доходів; 2) бажання та можливість здійснювати керівництво в межах конкретного об'єднання людей; 3) особливості характеру та поведінки; 4) морально-психологічна стійкість тощо. Проте, існують випадки, коли лідером домогосподарства стає людина, яка є найменш успішною у зовнішньому середовищі, разом з тим вона користується повагою, пошаною та довірою серед членів сім'ї. Діяльність голови сім'ї передбачає вирішення ще однієї важливої функції розвитку домогосподарства, а саме захист слабких представників родини більш сильними.

Владні відносини в межах домогосподарства мають свої особливості. З одного боку, їх формування передбачає передачу прав:

- контролю батькам над діями дітей, натомість дитині гарантують турботу і забезпечення її інтересів;

- контролю над формуванням і витратами сімейного бюджету одному з членів домогосподарства — главі сім'ї, який діє в інтересах усіх членів сім'ї та забезпечує більший рівень їх добробуту, ніж вони могли б досягти поодиночі.

В цілому інституціональний аналіз економічної природи домогосподарства дозволяє провести детальне дослідження домогосподарства як одного з елементів інституціонального середовища, включаючи його неформальні зв'язки, що можуть іноді виступати доповненням формальних норм.

Наступний рівень вивчення сутності домашнього господарства – це мікроекономічний аналіз, що передбачає вивчення даного суб'єкта як економічної організації, конкретної економічної одиниці. При такому дослідженні аналізується економічна активність, економічний потенціал, особливості ринкової поведінки та функціональні прояви діяльності домогосподарства.

Вперше мікроекономічний аналіз до вивчення сутнісних рис домогосподарства застосував лауреат Нобелівської премії 1992 року Гарі

Беккер, якого сьогодні вважають засновником нової економічної теорії домашнього господарства. В рамках даної теорії вчений дослідив велику кількість питань, які раніше не вважалися сферою економічної науки, а саме: 1) особливості розподілу праці між членами сім'ї; 2) аналіз шлюбного ринку; 3) еволюцію інституту сім'ї у довготривалій історичній перспективі; 4) значення альтруїзму для добробуту та розвитку сім'ї; 5) вибір, за висловом Г. Беккера, між кількістю дітей та їх «якістю»; 6) динаміку розлучень тощо. Тому зрозумілим стає вислів відомого російський вченого В. Автономова, який зазначає, що після робіт Г. Беккера не залишилося жодного з аспектів життєдіяльності сім'ї, що не досліджувалися крізь призму економічного підходу [2].

Отже, домашнє господарство за своєю природою є економічною організацією, тому що, перш за все, – це суб'єкт економічної діяльності, що об'єднує, координує та спрямовує поведінку людей (членів сім'ї) в процесі діяльності для досягнення спільної мети. Як відомо, економічна організація створюється і функціонує для ефективного управління ресурсами, що знаходяться у її власності, але це також є одним з головних критеріїв функціонування домогосподарства. Проте, варто зазначити, що домогосподарство є специфічним видом економічної організації. Його унікальність полягає в тому, що домашнє господарство орієнтовано не лише на отримання прибутку, але й на задоволення потреб своїх членів, а саме економічних, духовно-культурних, виховних тощо.

Засновником транзакційного підходу до вивчення домогосподарства є відомий американський економіст Роберт Поллак. Вихідною точкою його дослідження є думка про те, що застосування транзакційного підходу до вивчення сім'ї розширює та узагальнює нову економічну теорію домашнього господарства. За допомогою нового методологічного підходу Р. Поллак розглядає сім'ю як керовану структуру, акцентує увагу на внутрішню організацію та процеси розподілу в середині сім'ї, підкреслює значення переговорів між членами сім'ї [7, с. 54]. Транзакційний підхід займає провідне місце серед методологічних напрямків дослідження економічної природи домогосподарства, особливо якщо мова йде про дослідження даного суб'єкту на мікрорівні.

Також домогосподарство є предметом дослідження макроекономічної науки. За допомогою макроекономічного аналізу вивчаються зовсім інші аспекти функціонування домогосподарства. По-перше, вивчається вся сукупність домашніх господарств, що представляє сектор домогосподарств у національній економіці. Під час такого аналізу оцінюється загальне макроекономічне значення їх діяльності, тенденції поведінки, способи адаптації до змін у світовому господарстві, а також такі показники як споживання й заощадження, особливості інвести-

ційної поведінки даної господарської одиниці, внесок у створення валового внутрішнього продукту країни тощо. Зазначений підхід є дуже важливим, тому що вивчає поведінку домогосподарств, відображає економічне положення населення та його інтереси в цілому та здійснює суттєвий вплив на національну економіку.

По-друге, зовнішні зв'язки домогосподарства з іншими суб'єктами ринкової економічної системи, а саме державою та різними формами економічних організацій (підприємствами, товариствами, фірмами та іншими домогосподарствами). Особливості такої взаємодії можна представити кругообігом ресурсів, товарів, послуг та доходів.

Домогосподарство, фірма та держава завдяки своїм взаємним діям, зобов'язанням, рішенням утворюють базисну структуру ринкової економіки, в якій домашні господарства відіграють значну роль та виконують наступні функції: 1) сплачують податки як фізичні особи та інші платні послуги на користь держави; 2) отримують субсидії, пенсії, заробітну платню, стипендії та інші трансферти; 3) виступають постачальниками різноманітних ресурсів, власниками яких вони є (праця, капітал, підприємницькі здібності тощо); 4) створюють власні заощадження, які можуть бути використані для власних цілей або для інвестування; 5) формують споживчий попит на товари та послуги, які виробляють не тільки різні економічні організації та держава, але й інші домогосподарства.

Ми поділяємо наукову позицію С. В. Степаненка, що постійний взаємозв'язок між різними суб'єктами економічної системи має важливе значення для ефективного розвитку економіки. Крім того, у результаті такої взаємодії змінюються не тільки самі індивіди (суб'єкти), їхні цілі та потреби, але й суспільство в цілому, а господарська система набуває динамічного стану [10, с. 30].

Слід зазначити, що нано-, мікро- та макроекономічні рівні дослідження сутності домогосподарства тісно пов'язані між собою. Оскільки, від діяльності окремого індивіда, члена домогосподарства залежить ефективність самого домашнього господарства. У свою чергу, становище домогосподарства як одного з головних суб'єктів економічної системи впливає на розвиток національної економіки.

Висновки з проведеного дослідження. Вищезазначені методи наукового дослідження створюють основу для здійснення цілісного аналізу сутності домашнього господарства, визначення проблем його розвитку на Україні. Стає можливим більш ґрунтовне та глибоке вивчення відображення економічної природи домашнього господарства не тільки у працях економістів, а також у розробках соціологів, істориків, етнографів тощо, що дасть можливість комплексного дослідження впливу різних соціальних та суспільних факторів на економічне становище домогосподарства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гэлбрейт Дж. Экономические теории и цели общества / Дж. Гэлбрейт. – М. : Прогресс, 1976. – 406 с.
2. Ерохин С. А. Синергетическая парадигма современной экономической теории / С. А. Ерохин // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 1. – 2. – С. 4–17.
3. История экономических учений : учеб. пособие / ред. В. Автономов. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 784 с.
4. Клейнер Г. Нанозкономика / Г. Клейнер // Вопросы экономики. – 2004. – № 12. – С. 79–80.
5. Корнаи Я. Системная парадигма / Я. Корнаи // Вопросы экономики. – 2002. – № 4. – С. 4–22.
6. Парсонс Т. Система современных обществ / Толкотт Парсонс ; пер. с англ. Л. А. Седова, А. Д. Ковалева; науч. ред. пер. М. С. Ковалева. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
7. Поллак Р. Трансакционный подход к изучению семьи и домашнего хозяйства / Роберт Поллак // THESIS. – 1994. – № 6. – С. 50–73.
8. Примостка Л. Системний підхід та системний аналіз в економічних дослідженнях / Л. Примостка // Ринок цінних паперів України. – 2003. – № 9–10. – С. 19–23.
9. Станкевич Ю. Ю. Домогосподарство в ринковій економічній системі та його відображення у світовій економічній думці ХХ століття / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Ю. Ю. Станкевич. – К., 2010. – 19 с.
10. Степаненко С. В. Інституціональний аналіз економічних систем (проблеми методології) : монографія / С. В. Степаненко. – К. : КНЕУ, 2008. – 312 с.
11. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность / Э. Г. Юдин. – М. : Эдиториал УРСС, 1997. – 459 с.

УДК 336.02

Сюркало Б.І.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»***Омардібірова П.Н.***студентка,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»***ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ПОРІВНЯННЯ ДОСВІДУ
УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ****APPROACHES DETERMINE THE FINANCIAL SUSTAINABILITY
OF LOCAL BUDGETS BY COMPARING THE EXPERIENCE
OF UKRAINE AND THE RUSSIAN FEDERATION****АНОТАЦІЯ**

Проведено порівняльний аналіз українських та російських моделей та коефіцієнтів для визначення фінансової стійкості місцевих бюджетів. Встановлено та проаналізовано відмінності досліджуваних методик та розрахунків. Проведено адаптацію показників та запропоновано авторську методику. Авторські пропозиції дозволяють чітко та однозначно визначити фінансовий стан бюджету, визначити рівень фінансової стійкості. Запропонована методика також надає можливість вдосконалити міжбюджетні відносини та модель розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів.

Ключові слова: місцевий бюджет, фінансова стійкість, видатки бюджету, власні доходи бюджету, закріплені доходи бюджету, міжбюджетні відносини.

АННОТАЦИЯ

Проведен сравнительный анализ украинского и российских моделей и коэффициентов для определения финансовой устойчивости местных бюджетов. Установлены и проанализированы различия исследуемых методик и расчетов. Проведена адаптация показателей и предложена авторская методика. Авторские предложения позволяют четко и однозначно определить финансовое состояние бюджета, определить уровень его финансовой устойчивости. Предложенная методика также позволяет усовершенствовать межбюджетные отношения и модель расчета объемов межбюджетных трансфертов.

Ключевые слова: местный бюджет, финансовая устойчивость, расходы бюджета, собственные доходы бюджета, закрепленные доходы бюджета, межбюджетные отношения.

ANNOTATION

A comparative analysis of Ukrainian and Russian models and factors for determining the financial sustainability of local bud-

gets. Determined and analyzed differences of the studied methods and calculations. An adaptation of the parameters and the authorized methods. Copyright offer can clearly and unambiguously determine the financial position budget, determine the level of financial stability. The method also provides an opportunity to improve intergovernmental relations and model of the equalization transfers.

Key words: local budget, financial stability, budget spending, own revenues, fixed revenues, intergovernmental relations.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Процес удосконалення підходів до формування бюджетів дозволяє на більш високому рівні забезпечити відкритість, прозорість бюджетного процесу, а також ґрунтовний розподіл суспільних благ між територіальними громадами.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає, що фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів.

Отже, слід зазначити, що зміцнення доходної частини місцевих бюджетів здійснюється тільки шляхом збільшення власних джерел і частини закріплених за ними податків, зборів і платежів. Практика ж свідчить про те, що основна частина доходів місцевих бюджетів формується лише шляхом перерахування міжбюджетних трансфертів, і цим самим не приділяється